

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

ГРАНІ ІСТОРІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 2 (10)

Слов'янськ
2019

УДК 94 (477)

Г 77

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
№ 23066-12906Р від 11.12.2017 р.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Горлівського інституту іноземних мов
(протокол № 3 від 23.10.2019 р.)*

Редакційна колегія:

Головний редактор: **В. М. Докашенко**, доктор історичних наук, професор
Відповідальний секретар: **В. В. Концур**, кандидат історичних наук, доцент

Члени редколегії:

І. М. Грідіна, доктор історичних наук, професор
Г. П. Докашенко, доктор історичних наук, професор
В. В. Сокирська, доктор історичних наук, доцент
О. В. Стяжкіна, доктор історичних наук, професор
Н. Р. Темірова, доктор історичних наук, професор
І. Я. Тодоров, доктор історичних наук, професор
М. В. Тортіка, доктор історичних наук, доцент
С. М. Швидкий, доктор історичних наук, доцент

Рецензенти:

Л. Л. Бабенко, доктор історичних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

О. О. Баковецька, доктор історичних наук, Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв

Г 77   **Грані історії:** зб. наук. праць. Спеціальний випуск – матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бахмутська
старовина: краєзнавчі дослідження – 2019». Слов'янськ: Вид-во
Б. І. Маторіна, 2019. Вип. 2(10). 197 с.
ISBN 978-617-7780-15-0

У збірнику наукових праць розглядаються різноманітні аспекти актуальних проблем ідентичності, ментальності, самосвідомості в регіональній історії Донеччини, джерелознавчі та історіографічні проблеми, локальні аспекти економічної історії, історії повсякденності, історична біографістика та усна історія в регіональному вимірі.

Для науковців, викладачів, студентів, всіх, хто цікавиться історичною регіоналістикою, зокрема історією Донецького краю.

ISBN 978-617-7780-15-0

УДК 94 (477)

151. С. 146–147.
52. Гордій М. Вказ. праця. С. 146–147.
53. Талантова Г. Вказ. праця. С. 164.
54. Сторожук А. Н., Татаринів С. І., Захарова Н. А., Костенко Е. Г. Вказ. праця. С. 28, 60.

УДК 902.2:553.577:908(477.68)

Євсєнко С. А.

НЕОЛІТИЧНА КРЕМНЕВА МАЙСТЕРНЯ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОГО СЕЛИЩА ЯМПІЛЬ (ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ)

Подінців'я Донбасу здавна приваблювало археологів, обдаровуючи за нелегку працю видатними знахідками. Це стосується і найстарішого на території Лиманського і Бахмутського районів населеного пункту – селища Ямпіль. Метою цієї розвідки став саме процес дослідження археологічної складової історії цього селища. На його сучасній території С.С. Березанська, В.О. Городцов, А.О. Моруженко, О.П. Рудаков, М.В. Сібільов, С.Й. Татаринів, Т.О. Шаповалов та інші розкопували, розвідували та вивчали різні археологічні пам'ятки, такі як: неолітичні поселення, поселення дніпро-донської, зрубної, бондарихинської культур, киммерійців, хазарів та ін.. [1].

На цій території Подінців'я першим про знаходження міст видобутку кремня давніми людьми згадує директор Ізюмського краєзнавчого музею М. В. Сібільов ще в 20-ті роки ХХ ст. Він писав : «Кремневих копєй, как таковых, я не находил, но места, откуда первобытные люди брали кремьнь для выделки орудий, известны. Это, например, урочище «Верхний Степок», открытое еще проф. Городцовым, вершина горы Кремьнца (Кременца) над Изюмом, и горный кряж у сл. Яремовки и хут. Закотного. Там среди бесчисленных желваков часто встречаются нуклеусы, отбойники, всевозможные орудия и бесчисленные отбросы производства» [2, с. 8].

В 1989 р. С.М. Дегерменджи обстежив виробки в скельному ґрунті, де давніми людьми добувався кремєнь поблизу с. Закітне Лиманського району [3, с. 15].

На території сучасного селища Ямпіль більше десятка неолітичних, енеолітичних та середньовічних археологічних пам'яток, серед яких – відкрита майстерня з обробки кремєня, в якій виготовляли різноманітні знаряддя праці та мисливства, розташована в с. Іллічівка [4, с. 15].

Відкриття та спроби вивчення майстерні почалися зовсім недавно. Навесні 2017 р. під час огляду площ розчищених від чагарників та проораних і засіяних культурними рослинами (соєшником), разом із магістрантом нашого вишу М. В. Меценком ми знайшли кілька кремєневих конкрецій, нуклеусів, відщепів, сколів та фрагментів кераміки на невеликій території. Там же було знайдено кремєневий нуклеус кремєнового кольору розміром 152 мм. (Іл. 1). Це 2.6 км від східної околиці сучасного селища Ямпіль на південний захід, між Чорним (Сухим Жеребцем) та лівим берегом Сіверського Дінця на полі між

**Іл. 1. Кремневий нуклеус.
Знахідки 2017 р.**

сосновим та змішаним лісом. І всього в 250 – 300 м. на південний захід від археологічної пам'ятки «Усове озеро».

Проведене влітку того ж року ретельне обстеження підтвердило наші припущення щодо відкриття нами кременевої майстерні. Всього було знайдено 37 кременевих конкрецій.

Так, протягом літнього польового сезону 2017 р. піднято 37 кременевих конкрецій, серед яких унікальний біфальний нуклеус розміром 152 мм. із чотирнадцятьма слідами вертикальних відщепів. Це 5 трикутних відщепів і 9 відколотих пластин різних розмірів із ретушшю з обох ріжучих кромek. Знайдений тоді матеріал можна класифікувати так:

- нуклеусів – 3;
- недооброблена конкреція – 1;
- великих відщепів з ретушшю – 9;
- всього відщепів середньої величини і дрібних – 19;
- трикутних відщепів з ретушшю – 5;
- патинованих частково або повністю – 17.

Проведені обстеження методом підйому матеріалу на території майстерні влітку 2018 р. не тільки підтвердили наші попередні припущення, а й надали можливість конкретно локалізувати місце її знаходження. На цей раз поле було тільки прокультивовано і на значно меншій території посаджено кукурудзу.

Всього було зібрано 134 конкреції, серед яких скребок і відбійник (Іл. 2), трикутні та чотириохкутні відщепи, вертикальні сколи з ретушшю (Іл. 3) – вкладиші до ножів та серпів та інше. Зібрано близько 100 дрібних мікролітичних сколів – ретуші.

**Іл. 2. Кремневі скребок і відбійник.
Знахідки 2017 р.**

Іл. 3. Знахідки 2018 р.

Знайдений матеріал в 2018 році можна класифікувати так:

- нуклеусів – 3;
- недооброблених конкрецій – 2
- скребок – 1;

- відбійник – 1;
- великих відщепів – 19;
- відщепів середніх розмірів і дрібних – 20, із яких ретушованих – 12;
- вертикальних відщепів – 26, із яких ретушованих – 17;
- патинованих відщепів частково або повністю – 54.

Протягом літнього польового сезону вже цього, 2019, року зібрано 104 фрагменти кременевих виробів і 51 фрагмент зрубної, бондарихінської, античної та середньовічної кераміки після культивациі залишків кукурудзини минулого року та цьогорічної посадки. Серед них: 6 вертикальних відщепів та декілька трикутних сколів (Іл. 4), кременева сокира, 5 наконечників на списи і кременева проколка (Іл. 5).

Іл. 4. Кременеві знахідки 2019 р.

Іл. 5. Кременеві знахідки 2019 р.

Усього за цей час зібрано 235 кременевих конкрецій і близько 150 дрібних мікролітичних сколів – ретуші. Частина знайденого кременю експонується на виставці, розташованій у приміщенні Горлівського інституту іноземних мов.

Окрім того, на території кременевої майстерні знайдена відносно невелика кількість, порівняно з кременевими, фрагментів кераміки, серед яких є, в тому числі, і орнаментована, яка теж дозволяє нам простежити час існування відкритої археологічної пам'ятки в історичному просторі.

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що задля більш точного визначення як стратиграфії відкритого археологічного пам'ятника, так і хронологічних меж його існування, необхідно продовжити його вивчення, в чому можуть допомогти подальші дослідження на території Донецького Подінців'я.

РЕЗЮМЕ

У статті автор описує відкрити й досліджену ним методом підйому матеріалу кременеву майстерню на території сучасного селища Ямпіль. Дає характеристику знайденим конкреціям та кременевим знаряддям праці первісних людей.

Ключові слова: неоліт, енеоліт, Ямпіль, Сіверський Донець, Сухий

Жеребець, кременева майстерня, кремій, нуклеус, конкреція, сколи, відщепи, ретуш, фрагменти кераміки.

RESUME

In this article, the author describes the flint workshop (the territory of the present-day settlement Yampil) which was discovered and investigated by him with the method of material lifting. He gives the characterization of the found concretions and flint tools of primitive people.

Keywords: Neolithic, Eneolithic, Yampil, Siversky Dinets, Dry Zherebets, flint workshop, flint, nucleus, concretion, cleavages, splits, retouch, ceramic fragments.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Березанська С.С. Усово озеро. Поселение срубной культуры на Северском Донце. // С.С. Березанская. – К. : Наукова думка, 1990; Городцов В.А. Результаты археологических исследований в Изюмском уезде Харьковской губернии в 1901 году. / В.А. Городцов. – Харьков: Товарищество типографии А.И. Мамонтова, 1908; Моруженко А.А. Исследования в Харьковской и Донецкой областях / А.А. Моруженко // Археологические открытия. 1974. – М., 1975; Шаповалов Т.А., Рудаков А.П. Поселение «Усово озеро» на Северском Донце / Т.А. Шаповалов, А.П. Рудаков // Археологические открытия. 1973. – М., 1974; Сибилев Н.В. Археологические разведки в бассейне Донца в 1920 – 1926 гг. / Н. В. Сибилев. // Древности Изюмщины. Вып. 2. – Изюм, 1926; Сибільов М.В. Підсумки досліджень палеолітичних і неолітичних стоянок басейну річки Дінця / М.В. Сибільов. // Наукові записки інституту історії та археології України. Кн. 2 – К., 1946; Татаринів С.І., Литвиненко М.А. Хазари на реке Донец в Донбассе (VII–IX вв.) / С.І. Татаринів, М. А. Литвиненко, 2015.
2. Сибилев Н.В. Археологические разведки в бассейне Донца в 1920 – 1926 гг. / Н.В. Сибилев. // Древности Изюмщины. Вып. 2. – Изюм, 1926. – С. 8.
3. Археологічні пам'ятки Середнього Подінців'я (Донецька область) доби каменю, бронзи та сеодньовіччя: стоянки, майстерні, поселення // Донеччина: природа, люди, культура. №1. Краматорськ, 2017. – С. 15.
4. Там само. – С. 15.

УДК 94 (477):355.4«1855»

Задунайський В. В.

ВІКОВИЙ СКЛАД УРЯДНИКІВ АЗОВСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКА ПІД ЧАС КРИМСЬКОЇ ВІЙНИ (ЗА РЕЄСТРОМ 1855 р.)

В історії Донеччини важливе місце займає Азовське козацьке військо, яке було розташоване на північному узбережжі Азовського моря неподалік м. Маріуполя (в межах сучасного Мангушського і Нікольського районів